

is proposed by the author, at the heart of the education process lies the purposeful information influence on the person. Today numerous attempts to create models of innovation processes and their classification are known. Roy Rothwell indicates the presence of five species (generations) of innovative models: 1) technology push (science push) model G1; 2) market pull (need pull) model G2; 3) coupling of R&D and marketing model G3; 4) integrated business process model G4; 5) the cyclic innovation model G5. The apex of the world of innovative thought is considered to be the Triple Helix Model, developed by Henry Etzkowitz. This model belongs to the fifth generation of innovation models and describes the "open innovations" (Henry Chesbrough). In this article is proposed an educational model of triple helix, which takes into account the specifics of the flow of information processes in education. Three spirals in this model are three interconnected processes of information exchange between the student and the information and educational environment. These processes manifest themselves as teaching, socialization and culturization. Each of these processes can develop independently. The result of this development is represented in the form of a system of stages, arising naturally one after the other. But implementation of the proposed model allows achieving a synergy effect in education, i.e. to form a more broad-minded student on the basis of high professionalism, ability to cooperative activity and the perception of cultural values. The proposed model performs a heuristic function, it creates a basis of personalized learning, which takes into account the individual characteristics of each student. Educational Triple Helix Model can be used as the foundations of Global education, which will include such interdisciplinary areas as the perception and understanding of other worldviews (perspective consciousness), understanding of state of the planet awareness, cross-cultural awareness, systemic awareness, options for participation. This model is the model of generation of an innovative personality, opening for it the way to the future.

Key word: education, teaching, socialization, culturization, Triple Helix Model, personalized learning.

УДК 370.036-373.67

Наталія Фоломеєва

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ЗНАЧЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДИЧНИХ ЗАСОБІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Мета статті – розкриття особливостей основних сучасних методик виховання голосу та можливостей їх використання у процесі фахової підготовки вчителя музичного мистецтва в умовах ВНЗ. Методи дослідження: аналіз наукової літератури в межах окресленої проблеми; моделювання; системно-структурний аналіз. Практичне значення полягає в можливості використання запропонованих апробованих методичних прийомів у процесі викладання дисциплін професійного спрямування на факультетах мистецтв. Доводиться необхідність використання альтернативних методик виховання голосу в процесі фахової підготовки вчителя музичного мистецтва. Перспективним є розширення методичної бази й дослідження методичних засад використання досягнень сучасної методичної науки в адаптації навчально-методичних комплексів із профільних дисциплін для майбутніх учителів музичного мистецтва.

Ключові слова: виховання голосу, голосоутворення, звуковедення, вокальна підготовка, постановка голосу, фахова підготовка вчителя, музичне мистецтво, естрадний вокал.

Постановка проблеми. Українська вища мистецько-педагогічна освіта на сучасному етапі її розвитку потребує модернізації, оскільки ринок освітніх послуг зазнав суттєвих змін через процеси глобалізації та євроінтеграції суспільства. Нагальна необхідність переходу мистецько-педагогічної освіти на якісно новий рівень пов'язана із суттєвою трансформацією функцій професійної діяльності вчителів музичного мистецтва, а тому й потребою у формуванні нових професійних компетенцій учителя музичного мистецтва. Це, відповідно, вимагає якісних змін у фаховій підготовці випускників напряму 0202 «Мистецтво» спеціальності 6.020204 «Музичне мистецтво». Основні завдання щодо вдосконалення системи вищої освіти і, зокрема, педагогічної, визначаються Конституцією України (1991); Законом України «Про вищу освіту» (2002); «Про Національну доктрину розвитку освіти» (2002); Болонською декларацією Євросоюзу (1999) та інших. Особливості педагогічної спрямованості вокальної підготовки й навчання в педагогічних ВНЗ вимагають формування достатньо високого рівня розвитку вокально-технічної компетенції, усвідомлення основних закономірностей процесу голосоутворення, формування розвинутих вокально-слухових умінь та навичок, володіння науково-теоретичною базою знань із проблем розвитку співацького голосу. Проблеми розвитку вокальних умінь та навичок у майбутніх учителів музичного мистецтва на сучасному етапі недостатньо розкриваються в науково-методичних дослідженнях, особливо з точки зору використання в процесі фахової підготовки найсучасніших альтернативних методик виховання голосу.

Аналіз актуальних досліджень. Основним проблемам модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців у ВНЗ в умовах сучасних соціально-економічних трансформацій в Україні приділяється належна увага в галузі педагогічної теорії, зокрема, таким її аспектам: питання філософії сучасної вищої освіти (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень); проблематика неперервної професійної освіти (С. Гончаренко, А. Лігоцький, Н. Ничкало, С. Сисоєва); теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців у ВНЗ (А. Алексюк, С. Архангельський, В. Бондар, М. Євтух); проблеми педагогічних основ організації навчального процесу у ВНЗ (В. Безпалько, В. Сагарда, І. Тихонов); особливості розвитку особистості майбутніх фахівців у процесі фахової підготовки (В. Гриньова, В. Рибалка, О. Падалка [7], В. Семиченко).

Загально-теоретичні основи методики викладання вокалу закладено в працях Д. Аспелунда, П. Голубева, Л. Дмитрієва, Д. Євтушенко, А. Здановича, О. Микиші, В. Мордвинова, П. Органова, С. Юдіна; проблеми вокальної підготовки майбутніх педагогів-музикантів розкривають, зокрема, Л. Василенко [1], Л. Гавриленко [2], О. Маруфенко, О. Матвєєва [5], А. Менабені [6], О. Прядко, Г. Стасько, О. Стахевич [9], Ю. Юцевич та інші.

Разом із тим, теоретичний аналіз наукових праць свідчить, що проблема використання альтернативних методик виховання голосу в процесі фахової підготовки вчителя музичного мистецтва ще не була предметом спеціального дослідження.

Тому **мета статті** полягає в розкритті особливостей основних сучасних альтернативних методик виховання голосу й можливостей використання їх прийомів у процесі фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва в умовах сучасної вищої школи.

Методами дослідження є теоретичні: аналіз філософської, психологічної, педагогічної та методичної літератури в межах проблеми, що досліджується; моделювання; системно-структурний аналіз та емпіричні: спостереження; методичний формувальний експеримент з використання альтернативних методик виховання голосу у процесі фахової підготовки вчителя музичного мистецтва в курсах «Естрадний спів (вокал)», «Естрадний вокальний ансамбль», «Основи викладання дисципліни за фахом («Естрадний спів (вокал)»), які викладаються автором на факультеті мистецтв СумДПУ імені А. С. Макаренка за авторськими навчально-виховними комплексами до вказаних дисциплін.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку методики викладання мистецтва у ВНЗ України, яка декларує індивідуальний підхід до кожного студента, залишається як ніколи актуальним висловлювання італійського фахівця XIX ст. Генріха Панофки про те, що «треба б було написати стільки методик, скільки й учнів» [8, 9]. Вокальна педагогіка може охопити тільки загальні риси практичної роботи з голосом, оскільки кожен вокаліст – це неповторна складна й багатовимірна особистість, і як не буває двох однакових людей, так і не буває й не може бути двох повністю однакових голосів. Сучасне трактування вокального процесу тісно пов'язане з фізіолого-психологічною природою особистості, що у вокальній методиці розуміється як особливий вид емоційного настрою людини, її організму, удосконалення якого вирішується системою спеціальних творчих завдань. Уміння особистості бачити себе «зі сторони», тобто усвідомлювати власне «Я» як унікального створіння – один із найбільш важливих етапів педагогічного та творчого взаємопорозуміння між студентом і викладачем у вокальному класі, що сприяє очищенню організму співака від різного роду скутості й комплексів та активно допомагає опанувати основи вокального мистецтва. «Психологічна свобода – це емоційна свобода. Голос – це велике багатство і дар. І варто подумати, як його зберегти, як ним розпорядитися, кому і як довіритися і як голос має слугувати високому мистецтву» – наголошує педагог-вокаліст Н. Б. Гонтаренко [3, 26]. Оскільки тіло співака і є його «музичним інструментом», то фізичне самоусвідомлення свободи у співацькому процесі спрямоване, насамперед, на зняття певних психолого-фізіологічних обмежень. Студента необхідно навчити: умінню слухати й чути себе, своє тіло; умінню відслідковувати й

аналізувати всі свої відчуття у процесі співу (акустичні, вібраційні, м'язові, фонетичні тощо); умінь контролювати, закріплювати і розвивати необхідні навички, які згодом стають технічною базою вокальної діяльності. «Універсальність» звуковедення стає на сучасному етапі головним критерієм діяльності людини в інформаційному суспільстві, практично у всіх сферах життя і навіть у бізнесових структурах, наприклад, у модельному бізнесі, творчих майстернях, професійній діяльності адміністративно-керівних органів, не кажучи про театральну-музичну й мистецьку сфери.

Відповідно, саме тому сучасна вокальна педагогіка також потребує суворого глибокого аналізу та певного перегляду загальноприйнятих стереотипів і утвердження нових парадигм, які б дозволили відповідним навчальним закладам формувати й розвивати майбутнього співака як у мовленнєвій, так і у вокальній техніці, в універсальній системі керування всіма параметрами якісного звучання, що стосуються діапазону, резонаторів, гучності, роботи артикуляційного апарата, інтонації, виразності, вокально-музичного (моторного) слуху тощо, як в академічному співі, так і в народній та естрадній і мелодекламаційній манерах голосоутворення.

Вокально-голосові можливості кожної людини, насамперед, залежать від визначеного комплексу органів, що працюють, які потребують певного вміння у використанні їх основних параметрів, а впровадження нового методичного підходу до вокальної підготовки майбутніх фахівців – ще один важливий етап на шляху до професійної придатності та багатомірної майстерності співака-виконавця, а поряд із цим – педагога, керівника, оратора, актора, диктора. Таким чином, традиційна вокальна педагогіка отримує нове розуміння проблем голосоутворення в сукупності суміжних наукових досліджень – фізіологів, фоніатрів, акустиків, психологів, вокалістів, методистів, які дозволяють педагогам-вокалістам досягнути комплекс навчальної роботи, пов'язаної з формуванням необхідних компетенцій у безпосередній співацькій діяльності.

На сучасному етапі велику зацікавленість викликають різні курси, прийоми й методичні розробки розвитку техніки звукоутворення, які могли б використовуватися в різних галузях практичної діяльності, здавалося б, зовсім не пов'язаних власне з вокалом, але які можуть бути корисними і для педагогів-вокалістів, як, наприклад, методика керування голосом Антона Калабіна, який є керівником тренінгової компанії, тренером харизматичних лідерів. Вона розрахована на широку аудиторію зацікавлених та заснована, передусім, на результатах досліджень В. П. Багрунова, який займався, зокрема, вивченням так званого «феномен Шаляпіна» (або «біоакустичного резонансу Шаляпіна»), який пов'язаний із особливою природою вокальної техніки цього видатного співака. Виконавський талант Ф. Шаляпіна, як відомо, вирізнявся особливою глибиною, неймовірною силою звучання та майже «надприродними» можливостями інтонаційної виразності у

відтворенні характеру образу героя. Це, на думку автора, свідчить про наявність абсолютної свободи в роботі голосотвірної системи співака та його вміння вичерпно керувати процесом «озвучення» потрібного емоційного стану в співі й доцільно використовувати звукові «ресурси» власного голосу. Особливості окресленої методики полягають у перетворенні невірних, набутих практикою стереотипів голосотвірної системи на нове розуміння співацького процесу, де основна увага приділяється бронхіальній системі організму виконавця як основного джерела звуку (на відміну від усталених стереотипів, де джерелом звуку називають голосові зв'язки). Для виконавця-вокаліста важливо вміти відокремлювати голос (як процес звукоутворення) від роботи органів гортані й горла. Гортань із голосовими зв'язками має утворювати з трахеєю єдиний звуковий «організм», звукову «трубу» (розтруб), налагоджену систему без перешкод та ущільнень – тільки за таких умов голос зможе безперешкодно взаємодіяти з резонаторними порожнинами й утворювати повноцінний звук, де нижня ділянка (трахея) – джерело звуку, а верхня – провідник звуку. Ця концепція базується на тому, що співак володіє феноменальним голосом і його не треба «ставити», оскільки він сам утворюється мембранами, розміщеними у бронхіальній системі. Саме звукотвірний процес, який отримав назву «звільнення голосу» (В. Багрунов, Н. Гонтаренко [3], В. Іванников [4], А. Калабін, К. Лінклейтер, Н. Прокопенко), а не так звана «постановка голосу» акцентують сьогодні на собі значну увагу доволі широкого кола фахівців та педагогів-практиків. Вимоги до сучасного педагога-вокаліста значно розширили коло питань, що стосуються його професійної діяльності, а вокальні вправи і техніки, крім «суто співацьких», отримують ранг «вправ-релаксацій», здатних формувати психологічну готовність організму співака до творчої роботи. До таких належить і методика розвитку голосу М. Б. Гонтаренко [3]. Ця методика вимагає, зокрема: 1. «Самоусвідомлення себе як унікальної особистості», що потребує виявлення в кожному співакові найкращих фізичних і людських якостей; творчий мікроклімат у вокальному класі має базуватися на: активному спілкуванні, співбесідах та атмосфері довіри й доброзичливості. Важливу роль у цьому відіграє усвідомлення зовнішнього ефекту (проблеми поведінки, інтерперсонального спілкування, ставлення до занять, педагога та здобуття знань і вмінь). 2. «Настроювання й самонавіювання». Психічне налаштування для співака починається з «бачення себе зі сторони», із психічного самоусвідомлення власного «Я» і спрямування його на сприйняття себе як унікальної особистості. 3. «Внутрішня свобода». «Вільний голос у вільному тілі» – основне гасло, яке має бути у вокальному класі. Звільнення голосу – це вміння свідомо управляти процесом голосоутворення. Голос виконавця має виражати, насамперед, його почуття, які легко й вільно «виливаються» та «змальовуються» звуком. Слуховий самоконтроль має поєднуватися з емоційними основами в процесі набуття внутрішньої

свободи, а вміння слухати і, головне, почути себе має стати «професійною звичкою» виконавця. 4. «Голос як засіб виразити себе». Формування «тонкого, високого почуття» до звукоутворення має бути обов'язковою умовою навчального процесу. «Кожним звуком, кожним рухом виражай щось» – вимагав великий А. Тосканіні, – виражай почуття повно і щиро». 5. «Зняття психічних «зажимів» і бар'єрів». Це поняття стосується, передусім, усунення почуття сорому, деморалізуючого страху, хворобливого хвилювання і стресового стану перед виходом на сцену, перед публікою, аудиторією. Проникнути у внутрішній світ учня, «витягнути все найцінніше, красиве, збагатити його своїм особистим досвідом – ось шлях правильного спрямування в системі вокальної педагогіки» – зауважує Н. Гонтаренко [3].

Сучасний підхід до емпіричної природи вокалізації пропонує й методика відомого педагога В. Ф. Іваннікова. Методика базується на особливостях процесу дихання, зокрема, вміння здійснювати контроль над потоком (струменем) повітря (звідси авторська назва методики), яким атакується звук. Базовий принцип формування кантилени, яку можна вважати основною якості добре поставленого голосу («bel canto»), який використовує названий автор, полягає в техніці «правильно атакувати звук на безперервному потоці повітря. Потік повітря й атака звука – це ніби дві сторони однієї медалі – голосу» [4]. Інноваційний підхід автора до процесу звукоутворення полягає в непересічному розумінні емпіричної практики виконавства й вокального досвіду виконавця, пов'язаних із емоційно-чуттєвими особливостями сприйняття власного співу як природного процесу діяльності всього організму співака, що піддається вольовому контролю й управлінню завдяки чітко налагодженому психічному контролю за нею. Автор концентрує увагу на формуванні чітких і виразних асоціацій та уявлень виконавця, фіксація яких у пам'яті співака створює стійкі рефлекси й організовує роботу нервово-м'язової системи всього організму, які фіксуються у відчуттях – м'язових, вібраційних, акустичних, тактильних, фонетичних тощо. За допомогою чітких вольових наказів і цілеспрямованого психологічного настроювання центральна нервова система організму людини акумулює необхідні нейрофізіологічні умови для виконання потрібних дій, пов'язаних зі звукоутворенням. Основними компонентами поставленого голосу, визначеними В. Ф. Іванніковим, є: 1) дихання (безперервний потік повітря); 2) глибина звука; 3) легкість (простота) вокалізації. Фізичними передумовами для реалізації основних компонентів повинні розглядатися: 1) «рознапруження» (розкутість, звільнення, розслаблення); 2) уява; 3) рух – на яких і базується співацький процес [4].

Таким чином, кожен із авторів, методики і прийоми яких було окреслено вище, розглядає вокал як потенційну основу для розширення творчих можливостей виконавця, що дозволяє вокальному мистецтву стати на новий культурно-творчий щабель у вихованні нових поколінь.

Виходячи з авторського досвіду роботи у ВНЗ зі студентами різних спеціальностей, окреслені методичні прийоми доцільно використовувати в процесі фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в ході вивчення курсів професійного спрямування. У ході вивчення курсу «Естрадний спів (вокал)» за авторською робочою програмою особистість студента цілеспрямовано виховується в руслі поваги до надбань української та європейської культури з використанням доцільних засобів, які пропонує сучасна методична наука. Курс «Естрадний спів (вокал)» є однією з важливих фахових дисциплін у системі підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва й має на меті прикладну підготовку студентів – майбутніх учителів до вокально-педагогічної діяльності на уроках музичного мистецтва в загальноосвітній школі, позаурочних та позашкільних виховних заходах, озброєння їх базовими знаннями про будову голосового апарата й особливості його роботи, формування необхідних вокальних компетенцій майбутніх учителів музичного мистецтва. Саме в процесі вивчення курсу «Естрадний спів (вокал)» використання сучасних альтернативних методик найбільш доцільне й корисне для процесу професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

Курс «Естрадний вокальний ансамбль» спрямований на підготовку майбутніх педагогів-керівників хору і ансамблю, які б володіли основними навичками сумісного вокального виконавства, якісного концертного колективного виконання музичних творів, а також основами методики їх розучування й розкриття ідейно-художнього змісту та виявлення стилістичних особливостей. У ході вивчення цього курсу студенти оволодівають методикою роботи над нотним текстом партитури; розвитку відчуття ансамблю; досягнення творчо-виконавської єдності у процесі сумісного виконання різних музичних творів; формування основних виконавсько-технічних навичок, які необхідні для професійної ансамблевої роботи. Крім того, у курсах «Естрадний спів (вокал)» та «Естрадний вокальний ансамбль» студенти оволодівають основами роботи зі звукопідсилювальною апаратурою, що є невід'ємною складовою сучасної фахової підготовки конкурентоспроможних на мистецько-педагогічному ринку праці фахівців.

Курс «Методика роботи зі шкільним естрадним колективом» є однією з важливих допоміжних спеціальних дисциплін у системі підготовки сучасного вчителя музичного мистецтва і спрямований на прикладну підготовку майбутніх учителів до безпосередньої педагогічної діяльності в загальноосвітній школі, на позаурочних і позашкільних виховних заходах, озброєння їх основними знаннями в галузі методики роботи зі шкільним естрадним колективом, формування необхідних компетенцій майбутніх педагогів-музикантів.

Спецкурс «Основи звукорежисури» є одним із важливих допоміжних спеціальних курсів у системі підготовки сучасного вчителя музичного

мистецтва й покликаний підсилити прикладну підготовку студентів до педагогічної діяльності на уроках музичного мистецтва, озброєння їх основними знаннями про роботу звукооператора та звукорежисера, особливості звукорежисури в різних технічних умовах, формування необхідних навичок і вмінь майбутніх педагогів-музикантів. Завдання цього спецкурсу полягає в забезпеченні майбутніх фахівців практичними знаннями про звукотехнічне устаткування, можливість його використання в умовах сучасної загальноосвітньої школи.

Важливе значення має виховання у студентів вимогливості до себе, цілеспрямованості, креативності, творчої активності й ініціативності. Дуже важливо виховати у студентів стійкі навички самостійної роботи над удосконаленням своєї професійної майстерності. Обов'язковою умовою індивідуальних занять зі студентами має бути творчо-психологічний контакт між викладачем та студентом. Він дає можливість оптимальної фіксації специфічних власне співацьких відчуттів виконавця. У початковий період виховання студента, поряд із детальним ознайомленням з його фізичними даними, педагог має знайти найбільш природний і якомога короткий шлях до глибокого вивчення індивідуальності його особистості. Педагогічна майстерність полягає не в нав'язуванні своїх методів, а в систематичному створенні сприятливої основи для свідомого, завжди критичного їх сприйняття, аналізу й синтезування студентами. Знайти творчу «іскру» студента, сприяти її розвитку, скеровуючи в потрібне русло, але при цьому не «тиснути» на індивідуальність майбутнього митця – у чому й полягає сенс творчого підходу до вокальної педагогіки. Експериментальне використання на індивідуальних заняттях із естрадного вокалу зі студентами названих та інших сучасних методичних засобів дозволяє суттєво підвищити результативність роботи викладача, особливо з урахуванням необхідності індивідуального підходу до кожного. На нашу думку, фахова підготовка студентів спеціальності 6.020204 «Музичне мистецтво» більш результативною буде в системі цілісної музично-естрадної діяльності, яка дозволяє поряд із міцними теоретичними знаннями реалізовувати їх на практиці та виховувати власний голос відповідно до найкращих методичних досягнень у галузі вокальної педагогіки.

Виходячи з авторського досвіду роботи з метою оптимізації фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, необхідне розширення міжпредметних зв'язків між курсами «Естрадний спів (вокал)», «Естрадний вокальний ансамбль», «Основи викладання дисципліни за фахом («Естрадний спів (вокал)»), спецкурсом «Основи звукорежисури» та нормативними курсами, що викладаються на факультеті мистецтв («Історія музики», «Аналіз музичних творів», «Хорове диригування», «Читання хорових партитур», «Методика музичного виховання» тощо). Наприклад, вивчення, зокрема, у ракурсі історії музики, аналізу музичних форм, гармонії

також «класичних» українських і закордонних зразків різних форм та стилів музичної й пісенної естрадної творчості. Таке розширення міжпредметних зв'язків у процесі фахової підготовки сприятиме більш якій підготовці студентів до педагогічної практики, а також підвищенню конкурентоспроможності випускників на сучасному ринку праці.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. У процесі дослідження виявлено й узагальнено специфічні особливості сучасних альтернативних методик розвитку та виховання голосу, а саме: 1) максимальний розвиток природних можливостей голосу співака; 2) грудочеревне дихання; 3) висока позиція звучання голосу, що забезпечує характерні для всіх голосів норми коливань нижньої та верхньої формант; 4) змішування головного та грудного резонування з переважною участю кожного з них для різної висоти звуків; 5) вільне положення гортані; 6) звільнення м'язів надставної труби (губи, язик тощо) від надмірного напруження.

Наявні прийоми та методики виховання голосу не охоплюють всієї системи фахової вокальної підготовки майбутніх фахівців-вокалістів, недостатньо враховують специфіку й особливості вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, необхідність оволодіння навичками усвідомленого координування власною вокальною діяльністю в процесі виконання (так званого «інтелектуального співу»). Однак використання кращих надбань традиційних і сучасних авторських методик дозволить оптимізувати процес підготовки майбутніх фахівців в умовах системи вищої освіти в Україні. Така оптимізація може відбуватися через адаптацію робочих програм та навчально-методичних комплексів до дисциплін професійного спрямування, розгалуження міжпредметних зв'язків між такими курсами. Метою подальших досліджень має бути розробка методичних засад використання досягнень сучасної методичної науки в галузі виховання голосу в адаптації навчально-методичних комплексів із профільних дисциплін, які викладаються на факультетах мистецтв майбутнім учителям музичного мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Василенко Л. М. Взаємодія вокального і методичного компонентів у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя музики : дис. канд. пед. наук / Василенко Людмила Михайлівна. – К., 2003. – 211 с.
2. Гавриленко Л. М. Психофізіологічний фактор як домінуючий у процесі вокального виховання дитини / Лариса Гавриленко // Теоретичні та практичні питання культурології : зб. наук. праць НМАУ, Мелітопольський держ. пед. ун-т. – Мелітополь, 2005. – Вип. 20. – С. 86–92.
3. Гонтаренко Н. Б. Сольное пение : Секреты вокального мастерства // Надежда Борисовна Гонтаренко. Серия «Любимые мелодии» – метод. пособие. – Ростов-на-Дону, 2006. – 155 с.
4. Иванников В. Ф. Методика поточного пения / Владимир Иванников. – М., 2005. – 16 с.

5. Матвеева О. В. Сценічне хвилювання як детермінанта вокально-виконавської надійності майбутніх учителів музики / О. В. Матвеева // Наука і сучасність : зб. наук. праць Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2006. – Том 55. – С. 64–71.

6. Менабени А. Г. Методика обучения сольному пению / Анджелина Георгиевна Менабени. – М. : Просвещение, 1987. – 93 с.

7. Падалка О. С. Педагогічні технології : навч. посібник / [О. Падалка, А. Нісімчук, О. Смолюк, О. Шпак]. – Київ : «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1995. – 256 с.

8. Панофка Г. Искусство пения. Теория и практика для всех голосов. Соч. 81 / Генрих Панофка ; пер. с ит. – М. : Музыка, 1968. – 215 с.

9. Стахевич О. Вчення про співацький голос в оперній культурі Італії XVII– XVIII століть / Олександр Стахевич // Музична культура Італії та Франції : від бароко до романтизму (проблеми стилю та міжкультурних контактів) : зб. наук. праць / ред.-упоряд. : М. Р. Черкашина ; Г. В. Куколь. – К. : Держконсерваторія, 1991. – 98 с.

РЕЗЮМЕ

Фоломеева Н. Значение использования современных методических средств в процессе профессиональной подготовки учителя музыкального искусства.

Цель статьи – раскрытие особенностей современных методик воспитания голоса и возможностей их использования в процессе профессиональной подготовки учителя музыкального искусства. Методы: анализ литературы, моделирование. Практическое значение состоит в возможности использования апробированных методических приёмов в процессе преподавания дисциплин профессиональной направленности на факультетах искусств. Доказывается необходимость использования таких методик воспитания голоса в процессе подготовки учителя музыкального искусства. Перспективным остаётся расширение исследования методических основ использования достижений современной методики в адаптации программ профильных дисциплин для учителей музыкального искусства.

Ключевые слова: воспитание голоса, голосообразование, звуковедение, вокальная подготовка, постановка голоса, профессиональная подготовка учителя, музыкальное искусство, эстрадный вокал.

SUMMARY

Folomeeva N. The importance of using modern teaching tools in the process of professional training of musical art teachers.

The article aims at uncovering the basic modern methods of education and their use in the process of professional training of musical art teachers in higher school. Research methods: scientific literature analysis as part of the indicated problem; modeling; a systemic-structural analysis and empirical: observation; methodological formative experiment on the use of alternative methods of education voices in the process of professional training of musical art teachers in the course «Variety singing (vocal)», «Pop vocal ensemble», «Bases of teaching of professional disciplines («Pop singing (vocal)»), read by the author at the faculty of arts of the Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko in the frames of the educational complexes of these disciplines. Practical value consists in the possibility of use of the proposed proven instructional techniques in the teaching disciplines of professional direction in the faculties of arts in higher school in Ukraine. The article proves the necessity for alternative methods of education voices in the process of professional training of musical art teachers. In the research process the specific features of the modern alternative methods of development and education of voice are identified, namely: 1) the maximum development of the natural capabilities of the voice of the singer; 2) producing breathing; 3) high voice, which provides a characteristic of all votes norms oscillations of the lower and upper formants; 4) mixing of head

and chest resonance with the overwhelming participation of each of them for different height of sounds; 5) free position of the larynx; 6) relief of muscle tie-back pipe (lips, tongue and the like) from excessive voltage. Based on the author's experience with the purpose of optimization of professional training of the future musical art teachers it is necessary to expand interdisciplinary connections between courses «Variety singing (vocal)», «Pop vocal ensemble», «Bases of teaching of professional disciplines («Pop singing (vocal)», a special course «Basics of sound production» and the regulatory courses that are taught at the faculty of arts («History of music», «Music analysis», «Choral conducting», «Reading choral scores», «Methodology of music education», etc). Promising is the expansion of the methodological base of the research and methodological foundations for the use of the methodological achievements of modern science in adapting teaching materials profile courses for future teachers of musical art.

Key words: *voice education, voice building, sound reference, vocal training, voice training, teacher training, musical art, pop vocal.*

УДК 378.013

Ганна Цвєткова

Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

МЕТАТЕОРЕТИЧНЕ ПІДГРУНТТЯ ПЕДАГОГІЧНОГО РОЗУМІННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розкрито метатеоретичний підхід як необхідну основу сучасного науково-теоретичного мислення, ефективне знаряддя отримання знання нового типу – рефлексивно зорієнтованого, спрямованого на аналіз глибин педагогічної теорії. Використано метод термінологічного аналізу, абстрагування, ідеалізації, формалізації та узагальнення. З'ясовано, що інноваційний розвиток вищої освіти ґрунтується на професійному самовдосконаленні суб'єктів освітнього процесу та розкривається за допомогою рефлексивної системи метатеорії філософії. Доведено, що інноваційні процеси у вищій школі неможливо розглядати без самовдосконалення особистості, що набувають глобального значення

Ключові слова: *метатеоретичний підхід, інноваційні процеси у вищій школі, професійне самовдосконалення, науково-теоретичного мислення, суб'єкти освітнього процесу, особистість, саморозвиток.*

Постановка проблеми. Характерною рисою сьогодення є усвідомлення важливості та значущості виховання творчої, інноваційної особистості, яка постійно прагне до саморозвитку, самовдосконалення й самореалізації. Ця проблема набуває нового звучання, коли йдеться про вищу школу, яка забезпечує формування інтелектуального потенціалу нації, її майбутнього.

На початку XXI століття урізноманітнюються філософські, психологічні педагогічні погляди, з'являються нові підходи до вивчення складних педагогічних явищ, неперервно розширюється інноваційний простір. За таких умов, на нашу думку, важливим є педагогічне розуміння інноваційного розвитку вищої освіти на основі метатеоретичного підходу, що забезпечує цілісність і багатоаспектність наукового пошуку, відображає інтеграцію наукових знань і наукових напрямів.